

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

Factors Related to the Good Management of Sangha in Mueang
Nakhonsawan District, Nakhon Sawan Province

วิสุทธินันท์ นิลพัฒน์¹ สมคิด พุ่มทุเรียน² และพระราชาธันเวที (ประเสริฐ โชติธมโม)³
Wisutthinan Ninlaphat, Somkid Phumturian and Phrarachrattanavedhi
(Prasert Jotidhammo)

Received: November 03, 2020

Revised: December 14, 2020

Accepted: December 20, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการที่ดี 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เสนอแนวทางในการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่เป็น พระสงฆ์ ในพื้นที่รับผิดชอบของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 301 รูป แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.962 วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความสัมพันธ์ โดยใช้สถิติเชิงอนุมานสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสุจริตธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมกับหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก และ 3) แนวทางในการบริหารจัดการที่ดีของ

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์; Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nuinacub@gmail.com, Tel. 084-8023441

คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ โดยยึดหลักกฎระเบียบทางคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองควบคู่กันไปในเรื่องของความโปร่งใสมีการตรวจติดตามการดำเนินการโครงการต่าง ๆ และมีการรายงาน ขณะเดียวกันได้เปิดโอกาสให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับคณะสงฆ์อำเภออื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้

คำสำคัญ: การบริหารจัดการที่ดี, หลักสุจริตธรรม, คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the general conditions of the good management, 2) to study factors related to the good management, 3) to present guidelines and patterns of good management of Sangha in Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province. This study was a mixed methods research between quantitative and qualitative research. The sample used in this research was 301 monks in the area of responsibility of Sangha in Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province. A tool used to collect data was a questionnaire with the confidence at 0.962. Data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. Relationship was tested by inferential statistics, Pearson's correlation coefficient. Qualitative research was done by in-depth interview with 21 key informants by using descriptive content analysis techniques. The results of the research were as follows: 1) the level of opinions on factors related to the good management of Sangha in Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province according to *sucarita* (good conduct) 3, overall was at the high level and the level of opinions on factors related to the good management of Sangha in Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province in accordance with good governance, overall was at a high level, 2) in the aspect of the relationship between *sucarita* (good conduct) 3 and good governance, the management of Sangha in Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province, overall had a positive relationship at the highest level, 3) guidelines for good management of Sangha in Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province should adhere to the rules of Sangha and the law of the country at the same time. In the matter of transparency, Sangha in Mueang Nakhon Sawan District should monitor the implementation of various projects and reporting on a regular basis. At the same time, many sectors have been given the

opportunity to take part in various activities and projects in order to be a role model for Sangha of other districts or other areas to apply.

Keywords: Good Management, Sucarita, the Sangha in Mueang Nakhon Sawan District

บทนำ

องค์กรสงฆ์เป็นองค์กรที่ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อ 2500 กว่าปีที่ผ่านมา ถือเป็นองค์การที่พระพุทธเจ้าทรงก่อตั้งขึ้นมา เพื่อเป็นองค์การตัวอย่างของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ และการบริหารองค์การสงฆ์ ก็มีเป้าหมายเพื่อการศึกษาและพัฒนาตนเองของผู้เข้ามาสู่องค์การ สงฆ์กลุ่มแรกขององค์การที่เกิดขึ้นนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงประทานการอุปสมบทด้วยพระองค์เองแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ซึ่งมีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นหัวหน้า และพระอัญญาโกณฑัญญะก็ได้ดวงตาเห็นธรรมโดยบรรลุก่อนใครในบรรดา 5 ท่าน และถือได้ว่าเป็นพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นสักขีพยานขององค์การคนสำคัญในการบรรลุธรรมของพระองค์ นับเป็นการสืบทอดศาสนทายาทเป็นครั้งแรกจากการฟังธรรม ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาถันท์แรก เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน องค์การสงฆ์ก็เกิดขึ้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป จึงทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงอย่างรวดเร็ว จำนวนพระสาวกเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ พร้อมกันนั้นก็มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา คือ ด้านวิปัสสนาธุระและด้านคันถธุระ อันเป็นแนวทางปฏิบัติปฏิบัติควบคู่กันไป พระพุทธองค์ทรงปกครองพระสงฆ์สาวกแบบระบบพ่อปกครองลูก โดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลัก เช่น เมื่อจะให้การอุปสมบท แก่กุลบุตรต้องมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง กล่าวคือ พระอุปัชฌาย์ เป็นเหมือนผู้ค้ำประกันตัวผู้บวชต่อที่ประชุมสงฆ์ว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่อย่างไร และเมื่ออุปสมบทแล้ว ก็มีการอบรมข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ คือ เหมือนพ่อปกครองลูก โดยใช้ระบบเคารพกันตามลำดับอาวุโส การพิจารณาวินิจฉัยโทษ ได้อาศัยหลักพระธรรมวินัย เป็นกฎในการตัดสิน เพราะเหตุนี้ คณะสงฆ์จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้เป็นสายโลหิตแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นเนืองนาคบุญของโลก ผู้ที่ปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุสงฆ์ หมายถึง หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยพระสงฆ์ ได้แก่ ภิกษุในพระพุทธศาสนา, หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า คือผู้ออกบวชตามพระพุทธเจ้าหลังจากได้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเกิดความเลื่อมใส ต้องการจะได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้าจึงสละเหย้าเรือนออกบวช ปฏิบัติตามธรรมและวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสานพระพุทธศาสนา การถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนจึงถือเป็นภารกิจสำคัญขององค์การสงฆ์ พระสังฆาธิการมีหน้าที่หลักในการปกครองบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พุทธศาสนาประจำชาติ จะเจริญรุ่งเรืองสืบไป ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่

เลื่อมใสของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง การบริหารคณะสงฆ์จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาอย่างยิ่ง

ในยุคปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ ถือเป็นปัจจัยสำคัญเพราะถ้ามีระบบการปกครองดี ศาสนาก็มีความเจริญมั่นคงดี การปกครองหรือการบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบ และวิธีการจัดการ หรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับกรมอบอำนาจกระจายงานให้ฝ่ายต่าง ๆ รับผิดชอบตามความรู้ความสามารถ และพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพราะการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน มีทั้งอำนาจรัฐ และจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ต้องให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอิทธิพล การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ปัจจุบันนี้วิทยาการด้านการบริหารก้าวหน้าไปมาก คณะสงฆ์ควรจะนำวิทยาการเหล่านั้นมาช่วยในการส่งเสริมการบริหาร และการปกครองสงฆ์ กิจการบางอย่างของคณะสงฆ์ บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการฝ่ายบ้านเมือง กิจการสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามพระธรรมวินัย คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ สังกัดอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ และคณะสงฆ์ภาค 4 มีเขตการปกครองทางคณะสงฆ์ 17 ตำบล มีวัดจำนวน 89 วัด ที่พักสงฆ์จำนวน 11 แห่ง มีพระภิกษุประมาณ 1,215 รูป การกิจหลักของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีด้วยกันทั้งหมด 6 การกิจ ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ในการดำเนินงานตามภารกิจนั้น ได้นำหลักบริหารจัดการเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้ภารกิจต่าง ๆ ลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่ทราบว่ามีปัจจัยการบริหารอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ปัจจัยที่ต้องการทราบนั้นมีผลต่อการพัฒนากิจการคณะสงฆ์หรือไม่ สอดคล้องกันอย่างไร และการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้อาจเป็นผลดีต่อการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่จะได้นำแนวคิดหรือวิธีการ รูปแบบการบริหารจัดการไปเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์การคณะสงฆ์ให้มีความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย และเพื่อช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบไปกาลนาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) มีค่าความเชื่อมั่น .962 กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) และการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) จำนวน 301 คน จากประชากรที่เป็นพระสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 1,215 รูป ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรต้น คือ หลักสุจริตธรรม ประกอบด้วย กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต และตัวแปรตาม คือ การบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม (ศิลปพร ศรีจันเพชร, 2553) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม สมมติฐานการวิจัย คือ พระสงฆ์มีทัศนคติต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีความสัมพันธ์กัน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ที่ได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 21 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1) เจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ 2) เจ้าคณะตำบลทุกตำบลในอำเภอเมืองนครสวรรค์ 17 รูป 3) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ 3 คน เรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสุจริตธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.586) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.686) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมและหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation(r) (0.916) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสุจริตธรรมและหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation(r) (0.916**) จึงยอมรับสมมติฐาน

3. แนวทางในการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ ได้นำหลักสุจริตธรรมมาใช้คู่กับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ในด้านกายสุจริต คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ต้องมีการบริหารงานโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือองค์กร มีกฎระเบียบในการทำงาน และขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ โดยมีขอบ ในด้านวจีสุจริต คณะสงฆ์ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินงานที่ตรงไปตรงมา มีการประชาสัมพันธ์ มีความรอบคอบในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม และในด้านมโนสุจริต คณะสงฆ์ต้องดำเนินการต่างๆด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการกำหนดนโยบาย แผนงานที่ชัดเจน สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือหน่วยงานอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร จะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ส่งผลให้การดำเนินงานออกมาดี มีรูปแบบแนวทางชัดเจน และมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านหลักนิติธรรม การยึดหลักตามกฎหมายหรือกฎระเบียบ คือ การยึดหลักตามพระธรรมวินัย และยึดหลักกฎหมายบ้านเมือง โดยส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับการศึกษา มีการให้ความรู้พระสงฆ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารงานนั้นให้ใช้หลักกฎหมายกับหลักธรรมวินัยควบคู่กันไป และมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับหลักกฎหมาย หลักธรรมวินัย

3.2 ด้านหลักความโปร่งใส คือ สามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้ มีประชุมอยู่เป็นประจำ โดยกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน มีการใช้จ่ายงบประมาณในโครงการต่าง ๆ จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อให้เกิดความโปร่งใส การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามที่กำหนด ตรงวัตถุประสงค์ มีการตรวจติดตามงาน และรายงานความคืบหน้าของงานอยู่เป็นประจำ ยึดหลักระเบียบกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานการบริหารงานเกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้

3.3 ด้านหลักความรับผิดชอบ จะต้องมีการแบ่งงานกันทำ หรือเรียกว่าแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน การแบ่งงานนั้นจะต้องกำหนดบทบาทภารกิจให้ชัดเจน มอบหมายงานตามหน้าที่รับผิดชอบตรงความสามารถของบุคคลนั้น ๆ เน้นย้ำให้รักษาระเบียบวินัยของทางคณะสงฆ์ และทางกฎหมายบ้านเมือง การทำงานหรือทำหน้าที่ต่าง ๆ ต้องทำด้วยความถูกต้อง รวดเร็วทันเวลา

3.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม คือ บุคลากรมีส่วนร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการดำเนินการอยู่เป็นประจำ เปิดโอกาสและรับฟังปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารงานจากผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย การบริหารงานโครงการ ได้เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ส่วนราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน และร่วมปรึกษาหารือ มีการจัดกิจกรรมโดยให้ประชาชน ชรवास ญาติโยม ส่วนราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดต่างๆ เปิดให้ส่วนราชการ ภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามาสนับสนุนในการบริหารมากขึ้น

3.5 ด้านหลักคุณธรรม คือ มีการนำหลักของศีล หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการบริหารงานอยู่เสมอ การบริหารงานจะต้องยึดความถูกต้องเป็นหลัก บุคลากรทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันเพื่อไม่ให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีกันเกิดขึ้นในหมู่คณะ ในการประชุมปรึกษาหารือกันได้มีการสอบถามปัญหาต่าง ๆ ทุกเรื่อง และใช้หลักของความถูกต้องในการแก้ปัญหาปัญหานั้น ๆ นำหลักสุจริต 3 และพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เน้นให้ยึดถือปฏิบัติการทำงานต่าง ๆ ด้วยความถูกต้องดีงาม

3.6 ด้านหลักความคุ้มค่า คือ การทำงานโครงการต่าง ๆ ต้องมีการตรวจติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ มีการประชุมจะมีการสอบถามปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ประเมินความคุ้มค่าของการทำงาน มีการสร้างตัวชี้วัดสำหรับประเมินผลความสำเร็จของการทำงาน ในการดำเนินงานมีการอบรมบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการทำงาน เพื่อให้งานที่ได้ออกมาได้อย่างคุ้มค่า การจะทำงานให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีการวางแผนเพื่อให้เกิดขั้นตอนที่ชัดเจนไม่ซ้ำซ้อน ช่วยลดระยะเวลาในการทำงาน และงบประมาณลง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ซึ่งสามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์

จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสุจริตธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.586) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.686) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งจะเห็นว่าการใช้หลักสุจริตธรรมมาใช้ในบริหารจัดการมีผลต่อการบริหารงานเป็นอย่างมาก ในด้านกายสุจริต คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ต้องมีการบริหารงานโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือองค์กร มีกฎระเบียบในการทำงาน และขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ โดยมีขอบ ในด้านวจีสจจริต คณะสงฆ์ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินงานที่ตรงไปตรงมา มีการประชาสัมพันธ์ มีความรอบคอบในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม และในด้านมโนสุจริต คณะสงฆ์ต้องดำเนินการต่าง ๆ ด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการกำหนดนโยบาย แผนงานที่ชัดเจน สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือหน่วยงานอื่นๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ส่งผลให้การดำเนินงานออกมามีรูปแบบแนวทางชัดเจน ส่วนสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.686) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺฐ (หาญกุล) (2557) พบว่า 1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ ($\bar{X} = 3.87$) ผู้บริหารต้องนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่ชอบธรรม

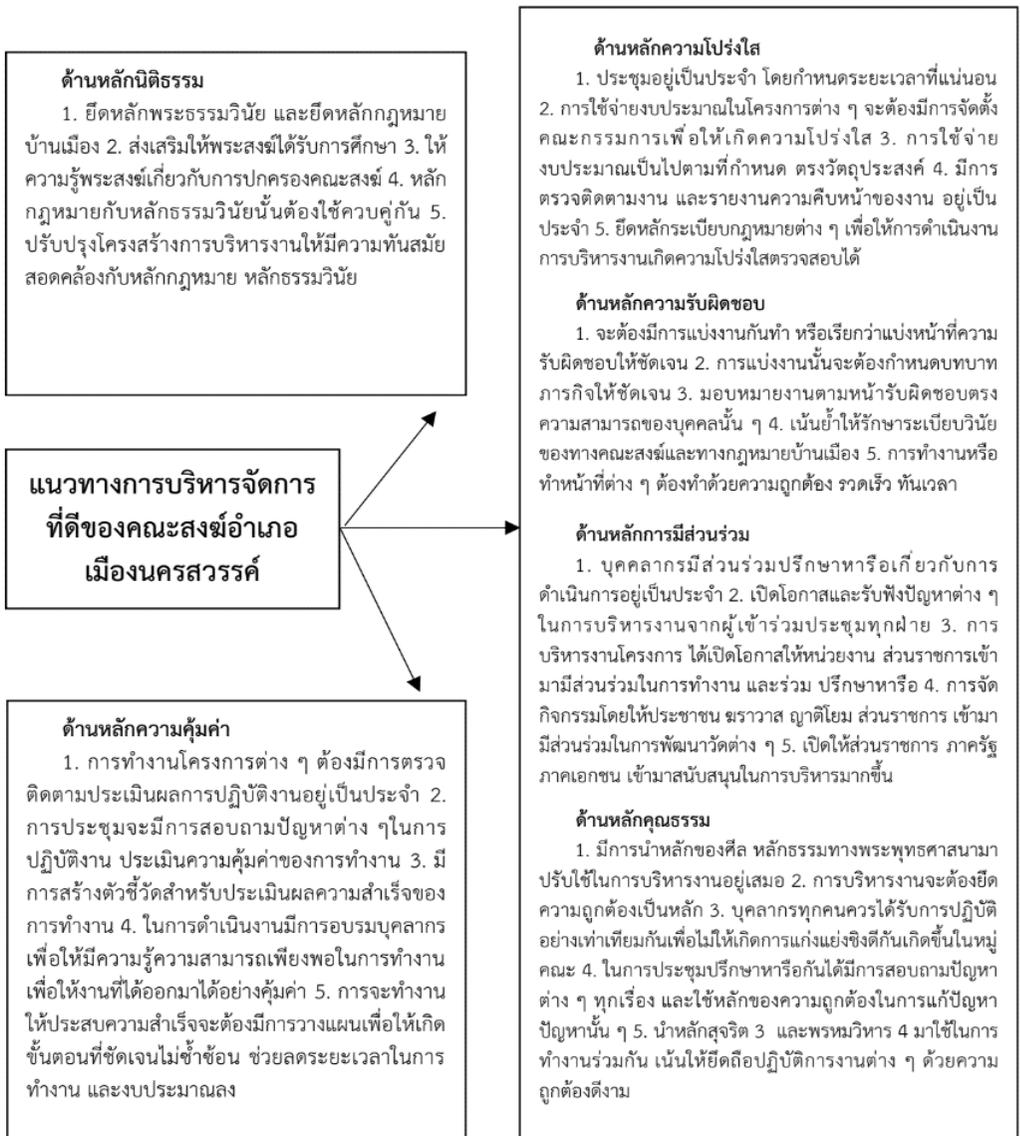
2. ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างหลักสุจริตธรรมและหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation (r) (0.916) สอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต โคกโพธิ์ (2557) พบว่า ระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านหลักความรับผิดชอบต่อส่วนด้านมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใส การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการสอนของครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r = .867$) โดยด้านหลัก ความรับผิดชอบต่อด้านการสร้างความชัดเจนในบทเรียนโดยมี

ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = .770$) รองลงมาคือ ด้านหลักความคุ้มค่ากับด้านการส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมี ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = .753$) ส่วนด้านที่มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใส กับด้านการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .484$)

3. แนวทางในการบริหารจัดการคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ ที่ได้จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้พบแนวทางในการบริหารงานของคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ให้ดียิ่งขึ้น ในการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยยึดหลักกฎระเบียบทางคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองควบคู่กันกันไป ในเรื่องของความโปร่งใสมีการตรวจติดตามการดำเนินการโครงการต่าง ๆ และมีการรายงาน ขณะเดียวกันได้เปิดโอกาสให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี มอบหมายงานตามหน้าที่รับผิดชอบตรงความสามารถของบุคคลนั้น ๆ ให้กับคณะสงฆ์อำเภออื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์ทรงพรธม ชยทตโต (ภิรมย์พร) (2558) พบว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการและการปกครองที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนได้ ธรรมาภิบาลนี้เกิดขึ้นจากการรวมองค์ประกอบของการปกครองที่เป็นธรรม ยึดถือความถูกต้องในกฎ ระเบียบ ความดีงาม ปลอดภัยจากประทุพผิตินิยมและจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ในทุกขั้นตอน เปิดโอกาสในการรับรู้ ตัดสินใจ ด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียม รับผิดชอบพร้อมปรับปรุงแก้ไข และใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมคล้ายคลึงกับรูปแบบการปกครองที่เป็นธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่สังคมสงฆ์ ซึ่งเป็นสังคมตัวอย่างในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปแผนภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาล 6 ด้าน โดยใช้หลักสุจริตธรรมมาใช้ควบคู่กันไปเป็นองค์ประกอบในการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ โดยยึดหลักกฎระเบียบทางคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมืองควบคู่กันกันไปเป็นหลักสำคัญประการแรกที่คณะสงฆ์ยึดเป็นหลักสำคัญในการบริหารงาน ในการบริหารงานเรื่องของความโปร่งใส นั้น คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์มีการตรวจสอบติดตามการดำเนินการโครงการต่าง ๆ และมีการรายงานอยู่เป็นประจำ ในการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ คณะสงฆ์อำเภอ

เมืองนครสวรรค์ได้เปิดโอกาสให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ในด้านของควมามีคุณธรรมนั้นคณะสงฆ์ก็ได้สนับสนุนนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการทำงานอยู่แล้ว ในเรื่องของความคุ้มค่า โครงการต่าง ๆ ที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นนั้นมีประโยชน์ต่อสังคม และมีการรายงานประเมินผลอยู่เสมอ รูปแบบของการบริหารงานของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบอย่างที่ดีของการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1. คณะสงฆ์จังหวัดควรเสริมสร้างความเข้าใจในระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกฎหมายต่าง ๆ ให้ชัดเจน หรือส่งเสริมให้การศึกษากับบุคลากรในคณะสงฆ์ในระดับตำบล และระดับวัด
2. คณะสงฆ์จังหวัดควรจัดทำแนวทางการบริหารงานคณะสงฆ์ในระดับตำบล และระดับวัดเพื่อให้งานดำเนินการสอดคล้องเป็นไปในแนวเดียวกับภารกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้สำหรับงานนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ควรสนับสนุนให้บุคลากรในคณะสงฆ์มีการประชุมเข้าร่วมพูดคุย ร่วมเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีอิสระ
2. คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ควรสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือการดำเนินการจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- บัณฑิต โคกโพธิ์. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการสอนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺฐโฐ (หาญกุล). (2557). การบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2557.
- พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตโต (ภิรมย์พร). (2558). การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม). (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

- ศิลปพร ศรีจันเพชร. (2553). หลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาล. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 33(2), 1-3.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd edition). New York: Harper and Row Publication.